

[K] **DE MAN DIE ZICH NIET MET ZIJN EIGEN ZAKEN
WIL BEMOEIEN. OVER THEATERMAN JAN
GOOSSENS**

“Het theater ligt in de stad en de stad ligt in de wereld en de wanden zijn van huid. We ontkomen niet aan wat door de poriën dringt.” Het citaat van de in 2013 overleden Belgische dramaturge Marianne Van Kerkhoven¹ had ook van Jan Goossens (1971) kunnen zijn, de directeur van het Brusselse stadstheater Koninklijke Vlaamse Schouwburg (KVS). Het verbinden van theater, stad en wereld is het doel dat Goossens zich bij zijn aantreden in 2001 stelde. In 2016 zal hij afscheid nemen van de KVS, na vijftien jaar in het teken van die opdracht als bruggenbouwer. Goossens wordt in september 2016 opgevolgd door acteur, regisseur en auteur Michael De Cock (°1972).

De KVS wortelt uitdrukkelijk in politieke grond. De bouw ervan in de negentiende eeuw was een statement, een symbool van de emancipatie van de Vlaamse burgerij in een steeds meer overwegend Franstalig Brussel. Goossens' voorganger, regisseur Franz Marijnen, moest het theater weer artistiek relevant maken, een verbouwing van de schouwburg in goede banen leiden, een financiële put dempen én het hoofd boven water houden in een woelige communautaire context. Na zeven jaar nam Marijnen afscheid. Maar tijdens zijn directeurschap kreeg het verbouwingsdossier wel groen licht en in 1999 verhuisde de KVS tijdelijk naar een oude brouwerij in het hartje van de multiculturele gemeente Molenbeek.

De eerste dag van de Bottelarij, zoals het tijdelijke huis werd genoemd, was ook de eerste werkdag van de jonge dramaturg Jan Goossens. Hij kon op dat moment al een niet onaardig cv voorleggen: studies Germaanse talen en filosofie in Antwerpen, Leuven en Londen, een stage bij Gerard Mortier in de Koninklijke Muntschouwburg in Brussel en een aantal jaar operadramaturgie bij de geëngageerde Amerikaanse regisseur Peter Sellars. Goossens arriveerde in de Bottelarij als dramaturg van danschoreograaf Wim Vandekeybus, als het ware met een koffertje in de hand vol visies over maatschappelijke en politieke thema's.

De verhuizing naar de Bottelarij was voor de KVS een crisis- én een katalysatormoment. De artistieke

koers van Marijnen liep stuk op de nieuwe omstandigheden. De lege ruimtes bleken ongeschikt voor het repertoire, het traditionele, blanke publiek durfde de multiculturele wijk niet in en voor het aanwezige allochtone publiek bleef het theater een wereldvreemde zaak. Marijnen, die niet blind was voor een sterk veranderende samenleving, bleef toch in de grond een klassieke tekstregisseur, wiens hart klopte voor het repertoire uit de westerse canon.

In 2000 nam Marijnen ontslag, een jaar later werd Goossens tot directeur benoemd. Het roer ging om. Goossens plaatste de “randomstandigheden” – de politiek, de stad – in het hart van zijn beleid. De context van de stad zou de dynamiek van het nieuwe huis bepalen. De kunstenaar als autonome schepper maakte plaats voor de kunstenaar die, in de woorden van Marianne Van Kerkhoven, “open poriën” heeft en zich laat vormen door de wereld om zich heen. Goossens: “Vandaag zit men vast aan een oude notie van kunstenaarschap, als ging het om een verabsoluteerde autonomie. Maar een kunstenaar moet zich juist bewust worden van zijn ‘radicale middel-matigheid’: het feit dat hij altijd op de ‘maat van de media en de middelen’ werkt om zijn kritisch potentieel expressief te maken.”²

Die visie kreeg een concrete vorm in een beleid dat zich in eerste instantie entte “op de maat” van Brussel, om vanuit de stad te springen naar de wereld. De meest nabije anderen waren de Franstalige landgenoten. Het tweetalige Dito'Dito werd een deel van het stadstheater en met Jean-Louis Colinet van het Franstalige Théâtre national ging Goossens een intens artistiek gesprek aan. Maar Brussel is ook een Arabische en Afrikaanse stad. De *Maroxellois* Sam Touzani en Ben Hamidou slaagden er in 2006 met de voorstelling *Gembloux* in om een zaal te laten vollopen met een divers publiek. Het contact met de Congolese gemeenschap werd een speerpunt in de KVS-werking. Maar omdat een brug twee zijden heeft, streek het stadstheater ook neer in Kinshasa zelf. Dramaturge Hildegard De Vuyst zette een soortgelijke artistieke uitwisseling op met Ramallah, Palestina.

Goossens' beleid heeft ervoor gezorgd dat de KVS anno 2015 een stedelijke en mondiale realiteit representeert die ver afstaat van wat men de blanke burgerlijke zeepbel zou kunnen noemen. De westerse canon is opengebrouwen tot een programma

waarin er naast theater ook plaats is voor dans, rap en *urban arts* – de *urbs* heeft zich een plek op de bühne veroverd. Een derde van het publiek is niet-Nederlandstalig. Goossens vindt het prima: “Ik ben gelukkig wanneer ik in mijn huis volle zalen zie en niemand herken.”

In Goossens’ discours keert één constante terug: een afkeer voor het begrip “zuiverheid”. Goossens: “De Brusselse cultuurhuizen van de toekomst zullen bastaardjes zijn als de KVS, of wereldvreemde UFO’s.”³ Dergelijke uitspraken brengen hem wel eens in conflict, onder meer met een partij als de Vlaams-nationalistische N-VA. Goossens laat zich echter zelden betrappen op partijpolitieke uitspraken, daar is hij te veel strateeg voor. Maar de praktijk spreekt soms voor zich en dus heeft de KVS-voorman al geregeld een brandje moeten blussen. Zoals in 2011, toen in de KVS *Niet in onze naam* neerstreek, een platform van cultuurmensen en intellectuelen die ageerden tegen het (Vlaams-)nationalisme. Goossens krijgt wel eens het verwijt een “slechte Vlaming” te zijn. Via columns in dagbladen als *De Morgen*, *De Standaard* en het Franstalige *Le Soir* pareert Goossens die kritiek met een herdefinitie van de Vlaamse identiteit, die “meertalig kan zijn, open voor de wereld, kritisch voor haar geschiedenis”.⁴

Soms komt het protest ook uit de “eigen” rangen. Het betreft dan de artistieke “resultaten” die het huis boekt – er wordt hardop de vraag gesteld of de KVS met het binnentrekken van anderstalige gemeenschappen niet te veel de eigen gemeenschap vergeet. Lees: te weinig westers repertoire op het toneel brengt. Zeker na het project *Tok Toc Knock*, toen in het seizoen 2012-2013 de hele KVS-ploeg de stad introk, klonken er kritische stemmen. Hoe boeiend de resultaten van het stadsonderzoek ook kunnen zijn, sommige culturele opiniemakers betreurden dat op het voor veel geld verbouwde podium een jaar lang geen nieuwe stukken te zien waren. Goossens kreeg het verwijt zich te weinig te concentreren op zijn artistieke opdracht: “Men vraagt me soms me met mijn eigen zaken te bemoeien.”⁵ Precies dat is echter de essentie van Goossens’ beleid: hij maakt geen onderscheid tussen de ene en de andere zaak. Hij weigert de kunstenaars en het theaterinstituut los te zien van de stedelijke en mondiale context waarin ze zijn ingebed. Het

Jan Goossens, Foto Filip Claessens.

artistieke en het maatschappelijke verhaal zijn één, zoals ook de kunstenaar en de verantwoordelijke burger dat zijn. Juist om die reden kende de Stichting P&V (slagwoorden: emancipatie-participatie-burgerschap-solidariteit) hem in 2013 de burgerschapsprijs toe.

In 2016 zal Jan Goossens de KVS verlaten, op een precair moment. Met de besparingen die het Vlaamse Ministerie van Cultuur oplegt, liggen er voor de KVS moeilijke jaren in het verschiet. In een pittig interview met *Le Soir* probeerde de interviewer Goossens’ vertrek expliciet te linken aan de nieuwe Vlaamse regering. Maar Goossens beet van zich af, op dezelfde strijdbare toon waarmee hij al zo lang de KVS leidt: “Ik bied niemand mijn scalp aan.”⁶

EVELYNE COUSSENS

Noten

- (1) Uit de *State of the Union* uitgesproken op het Theaterfestival van 1994. Zie ook Lieve Dierckx, “Nooit stagnerend, immer zoekend. Marianne Van Kerkhoven (1946-2013)”, *Ons Erfdeel*, jg. 57 (2014), nr. 1, pp. 127-129.
- (2) Ongepubliceerd interview met Evelyne Coussens, 23 januari 2014.
- (3) Uit Jan Goossens’ speech bij de ontvangst van de burgerschapsprijs, 4 december 2013.
- (4) Interview met Béatrice Delvaux, in *Le Soir*, 23 oktober 2014.
- (5) Guy Duplat, “Jan Goossens, prix 2013 de la Citoyenneté”, in *La Libre Belgique*, 4 december 2013.
- (6) Interview met Béatrice Delvaux, in *Le Soir*, 23 oktober 2014.